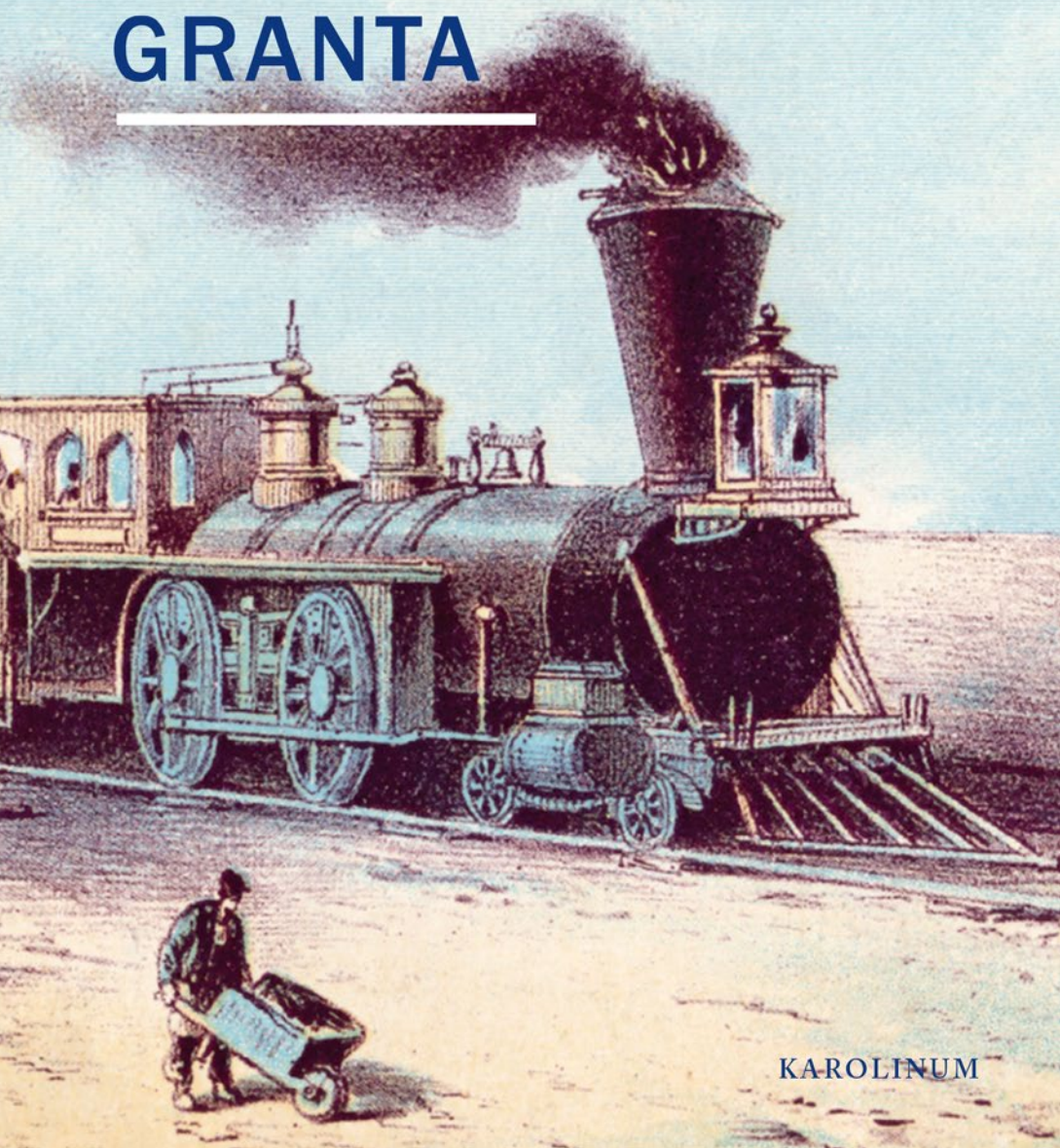

Josef Opatrný

AMERIKA PREZIDENTA GRANTA

KAROLINUM

Amerika prezidenta Granta

Josef Opatrný

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Redakce Kamila Veselá
Grafická úprava Zdeněk Ziegler
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
Vydání druhé, rozšířené a přepracované

© Univerzita Karlova, 2019

© Josef Opatrný, 2019

Toto rozšířené a přepracované vydání knihy vzniklo
na Univerzitě Karlově v rámci programu PROGRES Q09:
Historie – Klíč k pochopení globalizovaného světa.

Na obálce: Vlák pacifické dráhy ve stanici Omaha
Frontispis: Oficiální mapa pozemkového úřadu – Colorado
Strany 2-3: Oficiální mapa pozemkového úřadu – východní část Unie

ISBN 978-80-246-4191-1

ISBN 978-80-246-4201-7 (pdf)

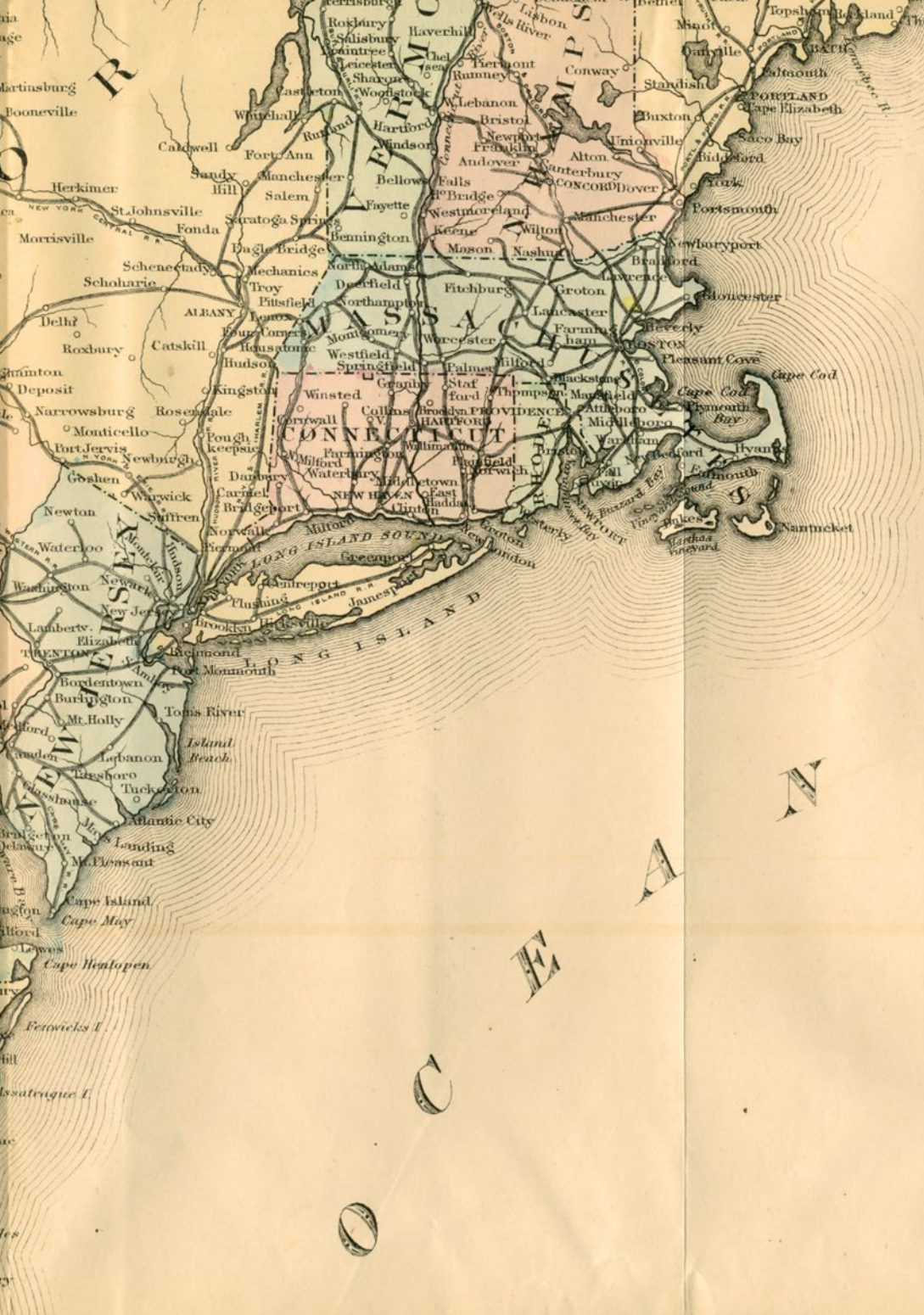
ISBN 978-80-246-4203-1 (epub)

ISBN 978-80-246-4202-4 (mobi)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum 2019

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

upson

Ft. Casper

North Fork of Platte R.

BLACK HILLS

Sweet Water Riv.

COAL

COAL

N. Fork of Platte

Medicine Riv.

Taramic Plains

600 Miles

Ft. Halleck

Cheyenne City

500 Miles

Laramie R.

Horse Cr.

Ft. Laramie

Camp Mitchell

Ft. Grattan

400 Miles

OF PACIFIC R. R.

Bridger's Pass

Camp Wallbach

UN

Bear R.

CLAIMED BY GRAND RIVER UTES

NORTH PARK

COAL

COAL

Twelve Cr.

South Yr

ite R.

Grand R.

Fountain Cr.

Golden Sp.

Denver Cr.

BASE LINE

C O L O R A D O

TABEQUACHE UTES
Reservation

MIDDLE PARK

PARK

Fountain Cr.

Colorado Cr.

CHEYENNES AND
ARAPAHOS
Treaty Feb'y 1861

INDIAN RESERVATION

Cheyennes. Arapahoes.

Eagle Tail R.

COAL

COAL

Sandy Fork

CHE UTES

1863

Barca Claim No. 4

Guide Mer.

COAL

COAL

Bents Ft.

Ft. Lyon

Spanish Peaks

Ft. Garland

Colorado

COAL

BAYON MTS.

Rabbit Cr.

Rio del Animas
Rio del Platte
Rio Arapahoe

Milovaným vnoučatům Lízince a Richardovi

Obsah

Poznámka k druhému, rozšířenému vydání /15

Prolog /20

Hluboké rány a velké možnosti /26

Jih, Sever a Západ – spojenci a soupeři /26

 Kořeny starého Jihu /30

 Otroci /31

 Obránci černých Američanů /33

 Pozice Jihu /37

 Růst konfliktu /39

Válka Severu proti Jihu /41

 Zákon o domovinách /44

 Zrušení otroctví /45

 Pád Richmondu /48

Rekonstrukce /50

 Do emigrace /52

 Hospodářský rozmach /53

Významné osobnosti a jejich přínos /55

 Impérium Andrewa Carnegieho /56

 Ocel /58

 Dílo Johna D. Rockefellera /64

 Peníze Johna Pierponta Morgana /66

Poválečná Unie /69

Občan a stát /74

Idea přirozených práv /74

 Zákonodárná moc /75

 Zasedání Kongresu /76

Prezident a vláda	/78
Soudy	/81
Listina práv	/82
Teritoria	/82
Místní správa	/84
Okresy a obvody	/84
Města a obce	/84
Spekulace a machinace	/85
Armáda	/86
Úroveň jednotek	/88
Důstojníci	/89
Západní pevnosti	/90
Oblečení	/90
Bydlení v táboře a v pevnosti	/93
Vojenská strava	/95
Soudy a tresty	/96
Všední život vojáka	/96
Rudí nepřátelé	/101
Nejblíž Evropě	/107
Velká města	/107
Bydlení ve městech	/112
Podnájem a nájem	/112
Nový městský dům	/118
Členění domu	/119
Hygiena	/130
Topení	/132
Nábytek	/136
Životní styl	/136
Domácnost	/140
Volné chvíle	/142
Oblečení	/144
Holiči a kadeřníci	/148
Dámy lehkých mravů	/149
Strava	/151
Restaurace	/151

- Domácí strava /152
- Snídaně /153
- Hlavní chod /154
- Večeře /156
- Práce Američanů ve městech /156
 - Práce žen a dětí /161
 - Horníci /167
 - Oceláři a kováři /170
 - Městská doprava /175
 - Obchody /177
 - Obchodní dům /178
- Další povolání a zaměstnání /182
 - Advokáti /182
 - Ochránci města – policie a hasiči /183
 - Úřednický stav /186
- Podoby medicíny /190
 - Epidemie /192
 - Lékařův den /195
 - Léky /196
- Tavicí kotel** /198
- Přistěhovalci /198
 - Nové zdroje imigrace /198
 - Americké občanství /205
 - Prameny informací o Spojených státech /206
- Cesta za moře /212
 - Na cestě /214
- V Americe – Castle Garden /215
 - Naučit se anglicky /217
 - Jiný svět /219
 - Začátky farmáře /221
- Jdi na západ!** /228
 - Americký sen /228
 - Stezky na Západ /231
 - Škunery prérie /234

Přípreže /237
Volská spřežení /239
Nové technické obzory /241
Život na stezkách /242
Pravidla cestování /243
Potraviny na cestu /244
Další výbava /245
Průvodci /246
Úskalí /248
Dostavníky /251
Zastávky /253
Podmínky /254
Nebezpečí /256

Nevlastní děti Velkého bílého otce /259

Potomci předkolumbovských obyvatel amerického Západu /259
Vytváření vztahů /260
Hodnotový svět rudého muže /263
Indiánské děti /265
Z chlapce mužem /266
Sňatek /268
Život indiánské manželky /269
Lahůdky stolu bojovníků /270
Oblékání a obouvání /274
Bydlení v prérii /275
Zábavy zimních ležení /278

Lov /280

Obklíčení /281

Frontální útok /282

Války rudého muže /282

Ranče a farmy /289

Rozmach kovbojského řemesla /289

Kovbojové /289

Dobytkářské stezky /291

Kravská města /293

- Červené lucerny /294
- Muži zákona /294
- Konec slávy trailů /295
- Pracovní prostředí a nástroje kovbojů /297
 - Krocení /298
 - Práce obyčejného honáka /299
 - Laso /301
 - Colt /302
 - Botky a oblečení /305
 - „Baráky mužstva“ /307
 - Zimní měsíce /308
 - Strava /309
 - Cestovní kuchyně /309
 - Den na dobytčí stezce /311
 - Na konci stezky /314
- Farmáři /316
 - Zemědělské stroje /317
 - Sezonní práce /318
 - Bavlna a tabák /321
 - Venkovský obchod /324
- Nejen chlebem...** /327
- Náboženství /327
 - Spolky – nejen náboženské /331
- Školy /334
 - Běh škol /335
 - Vysoké školství /340
 - „Sýpky“ /342
- Zábavy a svátky /344
 - Sport /344
 - Cirkusy a P. T. Barnum /348
 - Trhy, svátky, oslavy /352
- Běh života /354
 - Láska /354
 - Sňatek a rodina /355
 - Děti /356

Smrt	/360
Úmrtí jako obchod	/361
Tisk	/363
Umění	/368
Literatura	/369
Bret Harte	/370
Mark Twain	/371
Hudba	/373
Thomasovo turné	/374
Nový fenomén	/375
Divadlo	/375
Newyorské divadlo	/378
Přednášky a předčítání	/378
Burlesky a vaudevilly	/380
Parní symbol technického pokroku	/382
Železnice	/382
Stavba pacifické dráhy	/383
Spory	/385
Stavba trati	/385
Oslavy	/391
Provoz na pacifické dráze	/392
Přepych na kolejích	/395
Vlaky westmanů a emigrantů	/397
Vlakové čety	/401
Stoletá výstava	/406
Divy pokroku	/411
Epilog	/418
Summary	/420
Chronologická tabulka	/422
Bibliografická poznámka	/425
Zdroje vyobrazení	/427

Poznámka k druhému, rozšířenému vydání

Asi před třiceti lety přišlo nakladatelství Mladá fronta s nápadem vydat ucelenou řadu deseti publikací mapujících netradičním způsobem světové dějiny. Otcové projektu zvažovali výběr deseti osobností, působících v přelomových dobách nejen z hlediska jednotlivých národních dějin či kultur, ale v širším kontextu. Přitom hned zpočátku zamítli koncept biografí, chápali osobnosti jako jakýsi symbol doby, již měli autoři sledovat v její každodennosti, tedy způsobem, který se stal v historii velmi oblíbeným až o několik let později. Podle jejich představy měla řada pokrývat historii světa v její geografické i časové různosti, tedy nejen Evropu či její jistý derivát v podobě atlantického světa, ale také země a kultury dalších kontinentů.

V tomto obraze nemohla samozřejmě chybět Amerika, kde jsme obsáhle diskutovali o výběru vhodné doby a osobnosti, přičemž v jedné fázi rozhodování převážil důraz na váhu osobnosti. Padaly nejružnější návrhy od George Washingtona až po, na konci 80. let ještě nezapomenutého, Johna F. Kennedyho. Nakonec se výběr zúžil na dvě nezpochybnitelné osoby amerických dějin: George Washingtona a Abrahama Lincolna. První měl jistě dimenzi americkou i světovou. Přispěl ke vzniku Spojených států podstatnou měrou – jako nejbohatší muž britských kolonií na východním pobřeží Ameriky platil ze svých osobních prostředků válku za nezávislost a teprve po jejím vítězném ukončení předložil administrativě nového státu účty. Jak přitom výslovně podotýkal, účtoval pouze skutečné výdaje a za práci pro vlast nechtěl nic. Světový kontext ale nevyhovoval koncepci připravované řady. – Spojené státy na konci 18. století nehrály ve světovém měříku žádnou roli. Sám Washington přitom vlastně svým politickým přesvědčením do koncepce řady nezapadal už vůbec, zásadně odmítal angažování země v mezinárodní politice, byť sám vznik USA signalizoval a symbolizoval počátek konce převahy Evropy ve světě. Jedna ze dvou tehdejších supermocností evropské a světové politiky Británie kapitulovala po

osmileté válce proti původně hrstce svých vzbouřených kolonistů a uznala suverenitu jejich nezávislého státu.

Roli Abrahama Lincolna v dějinách Spojených států také nelze popřít. Jeho odhodlání zachránit Unii za každou cenu – i za cenu zachování otroctví, což prezident opakovaně výslovně konstatoval – sehrálo patrně ve válce rozhodující roli a potvrzení existence federace v hranicích před rokem 1861 otevřelo cestu k hlubokým proměnám americké společnosti s nedozírnými konsekvencemi pro celý svět. Tyto proměny probíhaly ovšem už pod patronací jiných politiků než Abrahama Lincolna, jemuž pomohl k nesmrtelnosti, přinejmenším pro americkou politickou scénu a veřejnost, i úspěšný atentátník John Wilkes Booth. Ani Lincoln a jeho doba, tedy období občanské války v USA, do připravované řady zcela nezapadaly.

Bod zlomu, co se místa Spojených států ve světě týče, přišel až několik let po Lincolnově smrti na konci 60. a v první polovině 70. let, kdy stál v čele amerického státu Ulysses Simpson Grant. Úspěšný generál z občanské války, zároveň objekt jedovatých poznámek dobového tisku a posměchu části intelektuální společnosti. Grant figuruje v americké historiografii pro nezapomenutelný podíl na vítězství Unie ve válce, jeho činnost ve funkci prezidenta pak historikové nijak vysoko nehodnotí, spíše naopak. Pozlacený věk,¹ jeho začátek spadá do doby Grantovy administrativy, nepřinesl jen obrovský ekonomický rozmach – a to přes velkou krizi se zničujícími důsledky pro tisíce malých podniků v roce 1873, ale také obří korupční aféry zasahující i prezidentovo nejbližší okolí. Počet obyvatel Unie začal v této době růst naprosto mimořádným způsobem i díky statisícům emigrantů spatřujících v Americe zemi slibující naplnění jejich hospodářských, sociálních i politických snů. Nikdy v historii nedošlo v USA k tak radikální proměně jako během let mezi koncem občanské války a ukončením rekonstrukce. Po osm z těchto dvanácti let stál v čele země Grant. Nakonec proto padlo rozhodnutí nezdůrazňovat oproti původní představě v případě Spojených států tolik osobnost a nakladatelství přijalo návrh zařadit do připravované řady titul s názvem *Amerika presidenta Granta*.

1) Sean D. Cashman: *America in the Gilded Age. From the Death of Lincoln to the Rise of Theodore Roosevelt*, New York 1984.

Rukopis odevzdaný na začátku 90. let pak pronásledovala nepřízeň osudu. Ve stejné době se objevila nejen v nakladatelství Mladá fronta řada titulů s aktuální problematikou či problematikou do té doby z ideologických důvodů opomíjenou nebo vysloveně proskribovanou a nakladatelství obecně začala hledět s rostoucí vážností na ekonomickou stránku vydavatelské činnosti. Bohatý ilustrační doprovod odevzdaného rukopisu představoval vyšší náklady a posouval výrazně výpočty rentability edice. V připravované řadě pak vyšla jediná práce potvrzující navíc obavy Mladé fronty v ekonomické sféře. „Grant“ tak zůstával dlouhé měsíce v korekturách a hrozilo, že v nich už zůstane. Nakonec přece jen vyšel s vročením 1994 o dva roky později. Velmi brzy se ale vyprodal, a alespoň v tomto ohledu mohlo být tedy nakladatelství spokojeno.

Fakt, že titul mizí zpravidla velmi rychle i v antikvariátech inspiroval patrně Nakladatelství Karolinum k rozhodnutí, vydat *Ameriku prezidenta Granta* podruhé. Lichotivou nabídku jsem přirozeně vděčně akceptoval s tím, že text znovu přehlédnu, případně zkoriguji a doplním. Na každé publikaci většího formátu lze vždycky najít větší či menší nedostatky, ne snad faktické chyby – ani těm se ovšem autor při největší pečlivosti někdy nevyhne – ale přinejmenším v podobě formulací umožňujících dvojí čtení, nemluvě o tom, že během téměř třiceti let dělících první a druhé vydání vyšly některé práce, jejichž informace stály za zahrnutí do nového vydání.

Koncepce nakonec jen z malé části realizované řady vyžadovala bohatý obrazový doprovod, což představovalo na počátku 90. let v případě Granta jistý problém. Naštěstí mi v tomto ohledu tenkrát pomohlo několik spřízněných duší, jimž jsem v úvodu publikace samozřejmě poděkoval. Během následujících let jsem s některými ztratil kontakt, a tím i přístup k jejich archivu. Naštěstí ne alespoň s jedním z nich, vzácným přítelem doktorem Bohumírem Roedlem. Ten mi dokonce dvě antikvární publikace s ilustracemi použitými v prvním vydání *Ameriky prezidenta Granta* daroval a já je tak mohl použít i ve vydání druhém. Přirozeně mu za jeho laskavost děkuji i tady. Díkem jsem pak nejen v případě ilustrací zavázán i dalšímu příteli dr. Ivanovi Dubovickému.

Ilustrační doprovod doznal pak z důvodu uvedeného výše jisté proměny. Část ilustrací opět pochází z dobových časopisů, především ze *Scientific American*, z průvodců, reklamních materiálů a dalších tiskovin poslední čtvrtiny 19. století. Z oněch průvodců musím vyzdvihnout útlou knížku

o pacifické dráze z roku 1871 *The Union Pacific Railroad. A Trip across the North American Continent from Omaha to Ogden*² jejíž půvabné ilustrace už použily desítky autorů písčících nejen o americké železnici 19. století, ale také o hranici této doby. Z reklamních materiálů potom text doprovázející nedatovaný leták Josefa Pastora *Great Rock Island Route. Chicago, Rock Island & Pacific Railway*.³

Z knih nemohu nezmínit práci Richarda Irvinga Dodge *Our Wild Indians. Thirty-three Years' Personal Experience among the Red Men of the Great West. A Popular Account of their Social Life, Religion, Habits, Traits, Customs, Exploits etc. with Thrilling Adventures and Experiences on the Great Plains and in the Mountains of our Wide Frontier*⁴ a *Picturesque America*⁵.

Jistě pomohou čtenáři k vytvoření plastičtějšího obrazu Ameriky v době, kdy nabývala zřetelné podoby budící naděje i obavy, a dokonce odpor. Někdy oboje najednou. Josef Václav Sládek obdivoval úroveň americké techniky a její aplikaci v běžném životě. Jeho srovnání i s tou nejrozvinutější částí Evropy tu vyznívalo zcela jednoznačně. „Příjemně překvapí člověka vstoupení na jakýkoliv jezerní či poříční parník, porovná-li zařízení těchto s oněmi, které plují po jezerech švýcarských, po Rýnu i naší klidné Vltavě. Parníky evropské jsou pravým vězením ubohému cestujícímu. S podivuhodnou vynalézavostí ponechávají u nás nejkrásnější místo na lodi, totiž palubu, buď zcela nepoužítu, nebo ji proměňují v mučírnu, do nížto navzdory plachtám letní slunce do vůle opíratí se může. Hůře ovšem jest ještě ve sklepení,

2) *The Union Pacific Railroad. A Trip across the North American Continent from Omaha to Ogden*, New York 1871 (Nelsons' Pictorial Guide-Books).

3) Josef Pastor: *Great Rock Island Route. Chicago, Rock Island & Pacific Railway*, nedatovaný leták, části textu jsou totožné textem J. P. H-ský: *Přátelské slovo pro americké vystěhovalce*, Praha 1872. Pod iniciálou J. P. se skrývá nepochybně Josef Pastor (1841–1899). Po několikaletém pobytu ve Spojených státech se vrátil do Evropy, ne ovšem přímo do Čech, působil v Hamburku jako agent Hamburg-Amerikanische Packetfahrt-Actien-Gesellschaft. Vedl konkurenční zápas s firmou Kareš & Stocký, nabízející středoevropským emigrantům cestu za moře přes Brémy.

4) Richard Irving Dodge: *Our Wild Indians. Thirty-three Years' Personal Experience among the Red Men of the Great West. A Popular Account of their Social Life, Religion, Habits, Traits, Customs, Exploits etc. with Thrilling Adventures and Experiences on the Great Plains and in the Mountains of our Wide Frontier*, Hartford 1883

5) William Cullen Bryant (ed.): *Picturesque America; or, The Land We live In. A Delineation by Pen and Pencil of the Mountains, Rivers, Lakes, Forests, Water-falls, Shores, Cañones, Valleys, Cities and Other Picturesque Features of Our Country*, II, New York 1874.

které nazývají tam kajutou. Jinak na vodách amerických; zde ponechány prostory dolejší nákladu a na palubě vystavěn pěkný dům, kam má přístup bez úpalu slunečního a odkud i za nepříznivého počasí se volně rozhlížeti lze po okolních krajích.“⁶ Autor pak spojuje tento fenomén přímo s vlastnostmi Američanů. „Amerikán miluje volnost, světlo a čerstvý vzduch a nedbaje žádné šablony staví příbytek svůj i komunikační nástroje tak, aby ve všem a všudy nejen požadavkům těmto hověly, ale i pohodlnými byly, a v tom ohledu, kdo sám nevidí, nesnadno si představí, jak mnohem méně cestujícímu evropskému se podává.“⁷ Na jiných místech pak Sládek vyzdvihoval opakovaně osobní svobodu, jichž mohou Američané využívat, i ekonomické možnosti amerických občanů i emigrantů – aby se pak po necelých dvou letech vrátil z Ameriky natrvalo zpátky do Čech. Shledával Ameriku příliš vzdálenou jeho evropskému ideálu domova a přes všechny přednosti, jež měla před evropskou monarchií, zvolil nakonec horší lodi a vlaky, menší pohodlí, perspektivu i svobodu. Nemohl samozřejmě tušit, do jaké podoby americká společnost vyrostle do počátku 21. století, kdy bude vzbuzovat naděje a hlavně pochybnosti snad ještě ve větší míře než v době, kdy ji Sládek opouštěl.

Ve skryjském Luhu, srpen 2018

Josef Opatrný

6) Josef Václav Sládek: Od jezera Michiganského, in: *Americké obrázky a jiná prósa*, I, ed. Ferdinand Strejček, Praha, b. r., s. 93 n. (Původně publikováno v měsíčníku *Osvěta* v r. 1872.)

7) Tamtéž, s. 94.

Prolog

Podzim roku 1863 přinesl prezidentu Abrahamu Lincolnovi velké rozčarování. Naděje na rychlé konečné vítězství Unie se nenaplnily a Lincoln to do značné míry přisuzoval generálům velícím potomacké armádě a velení celého unionistického vojska vůbec. Stále častěji proto uvažoval o jmenování Ulyssese Simpsona Granta, který prokázal na Západe nejen vojenské umění, ale i schopnost využít každé příležitosti k rozhodné likvidaci sil nepřítele, do čela armády Unie, což vzbudilo u mnoha důstojníků a politiků naprosté zděšení. Osobní antipatie zdůvodňovali ovšem zpravidla „objektivními“ negativy Lincolnova kandidáta. Často poukazovali na

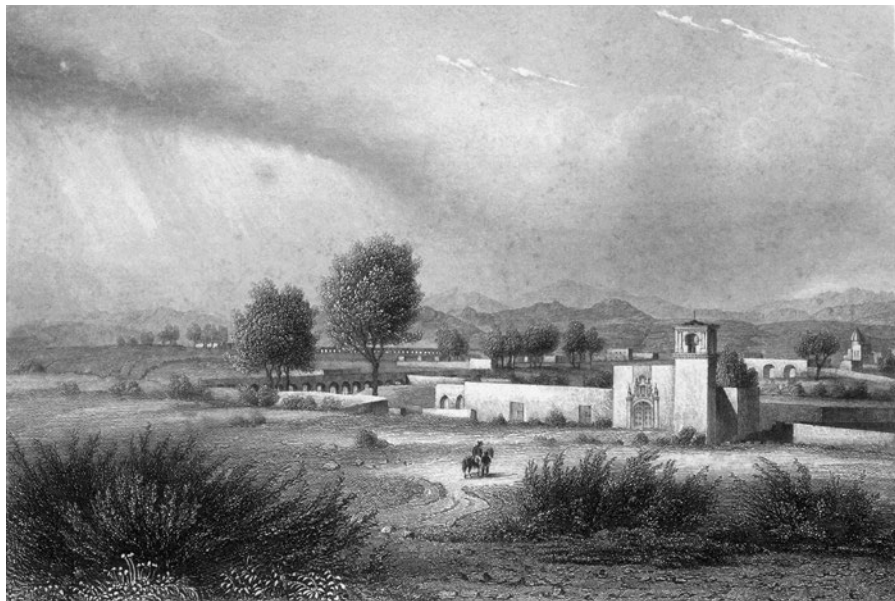
West Point

údajnou Grantovu zálibu v nemírném pití, až nakonec prezident umlčel tyto nespokojence svým typickým způsobem. Když už po sté naslouchal starostlivému našeptávání Grantových nepřátel, obrátil se k mluvčímu projevujícím dojemnou péči o obsah Grantovy polní láhve a krátce poprosil: „Zjistěte mi, co to ten Grant vlastně pije. Poslal bych pár lahví všem generálům. Aby se mu podobali alespoň...“ V čem, už nedořekl, ale všichni pochopili, že jmenování nebude daleko. Grant se také skutečně za několik týdnů stal prvním mužem americké armády a vstoupil na cestu, která ho dovede až do úřadu prezidenta Unie. Dosáhl tak kariéry, již mohl ještě na konci 50. let těžko očekávat.

Ulysses Simpson Grant se narodil 27. dubna 1822 v Point Pleasant v Ohiu. Jeho otec se sice vyučil koželuhem, ale živil rodinu farmařením, kterážto činnost jako způsob obživy mladého Granta nijak nelákala. Možná proto, že strávil na polích od svých sedmi let většinu svého dětství a chlapectví. V roce 1839 proto podal přihlášku do vojenské akademie ve West Pointu. Absolvoval ji, aniž by na sebe nějak výrazněji upozornil. Výsledků dosahoval jenom průměrných a stejně si vedl i ve funkci poručíka čtvrtého pěšího pluku, k němuž nastoupil po tom, co v roce 1843 svá vojenská studia skončil.

V době, kdy Grant odjížděl z West Pointu, zaznamenávalo ve Spojených státech nemalé úspěchy hnutí nazývané stoupenci i odpůrci Manifest Destiny – Předurčení osudem. USA – procházející v minulých letech slibným hospodářským i politickým vývojem – představovaly v očích mluvčích tohoto hnutí nositele civilizace na západní polokouli. S touto rolí spojovali i povinnost vytvořit velkou federaci sahající od Aljašky až po Ohňovou zemi, v níž by všichni obyvatelé přijímali jazyk, náboženství i způsob života občanů stávajících Spojených států. Ambiciózní projekt však narážel na vážnou překážku. Část Latinoameričanů projevovala sice ochotu tento program přijmout, většina ho ale ostře odmítala, především Mexičané. Mexiko totiž nedávno ztratilo Texas a předem oznámilo rozhodnutí zahájit válku proti severnímu sousedovi v okamžiku, kdy stát Osamělé hvězdy vstoupí do svazku Unie.

V dubnu 1846 tato válka skutečně začala a poručík Grant brzy stanul na mexickém území spolu se sbory generálů Taylora a Scotta, jež zatlačovaly početně silnějšího nepřítele do vnitrozemí. Grant zde osvědčil nesporné vojenské kvality, dvakrát jej jmenovali v rozkaze za statečné chování v bi-

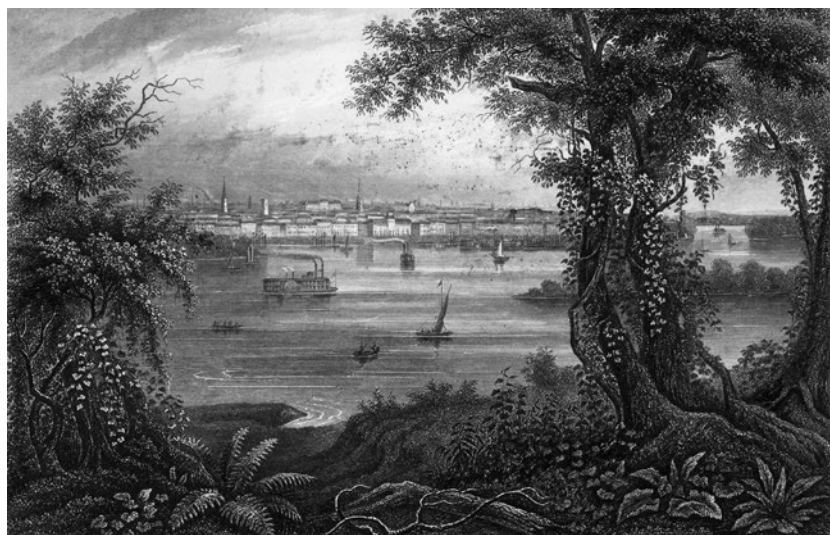
Chihuahua v polovině 19. století

tvách u Molino del Rey a u Chapultepecu. Ta druhá vlastně rozhodla válku a budoucí prezident USA mohl nastoupit na loď mířící zpět k americkým břehům jako kapitán.

V roce 1854 Grant z armády odešel a zkoušel farmařit v Kalifornii a obchodovat s nemovitostmi v Saint Louis, nedosáhl ale nijakých výraznějších úspěchů. Nakonec se vrátil ne sice pod rodnou střechu, to v Americe v této době téměř nepřicházelo v úvahu z technických důvodů, všichni se totiž téměř neustále stěhovali z místa na místo, pokud možno na Západ, ale do nového otcova domu, kde pracoval v jeho obchodu s koženým a železářským zbožím v illinoiské Galeně. To ovšem všichni obyvatelé Unie očekávali napjatě osud země – propast mezi Severem a Jihem se rozšiřovala a řada politiků a novinářů čekala rozpad státu. Budoucnosti Unie věnovali hlavní pozornost kandidáti na úřad prezidenta ve volbách roku 1860. Projížděli celou zemí a ve své kampani nabízelí řešení. Na jedno předvolební shromáždění republikána Abrahama Lincolna přišel i Grant a potřásl si po projevu s řečníkem dokonce rukou. Lincoln ve volbách nakonec zvítězil a Jih odmítl

Kalifornie

St. Louis

William Tecumseh Sherman

Abraham Lincoln

výsledek akceptovat. Na přelomu let 1860–1861 oznamovaly otrokářské státy Unie jeden po druhém vystoupení z federace, vytvořily samostatnou Konfederaci a v dubnu 1861 vypukla občanská válka.

Bývalý armádní kapitán zahájil hned po jejím vzplanutí výcvik galenských dobrovolníků a už 17. června dosáhl hodnosti plukovníka 21. illinoiského pěšího dobrovolnického pluku. Sloužil na západní frontě, kde donutil 4. července 1863 ke kapitulaci posádku strategického města Vicksburgu, a přerušil tak důležitou komunikaci Jižanů. Přestože ve stejné době zvítězil Meade v čele potomacké armády u Gettysburgu, proniklo Grantovo jméno do povědomí veřejnosti hlouběji. Novináři totiž nepsali jen o jeho vojenských schopnostech a ofenzivním myšlení, jimiž se lišil od mnohých svých kolegů, ale i o neuvěřitelném množství whisky, již prý dokázal vypít. Grantovy pijácké kousky tedy tvořily pravidelně součást odborných i laických rozprav o průběhu války, a když Meade a jeho štáb nedokázali využít vítězství u Gettysburgu k rozbití Leeových sborů na Východě, zatímco Grant v bitvě u Chattanooga před koncem roku 1863 v podstatě zlikvidoval síly Konfederace na Západě, jmenoval Lincoln velitele západních sborů do čela celé unionistické armády. Grant a jeho nejbližší podržení Sherman,

Sheridan či Custer se pak stali vedle Lincolna nejvýraznějšími osobnostmi amerického Severu. Dne 9. dubna 1865 složil právě do Grantových rukou generál Lee kapitulaci, jíž válka Severu proti Jihu fakticky skončila.

Vítěz nad konfedační armádou zůstal samozřejmě na místě velitele unionistického vojska a v roce 1867 přijal z rukou prezidenta dekret ministra války. Tím vstoupil na politickou scénu a jako muž vysoké prestiže ve všech vrstvách společnosti ho republikánská strana nominovala jako svého kandidáta do prezidentských voleb v roce 1868. Přesně 72,79 % volitelských hlasů mu zajistilo prezidentské křeslo v době, kdy Spojené státy procházely radikálními změnami ve všech sférách veřejného i soukromého života a vznikaly předpoklady proměny USA v prvořadou světovou mocnost. Rozvoj, jehož Unie za Grantova úřadování dosáhla, sloužil republikánům jako argument pro jeho další nominaci ve volbách roku 1872, kdy zvítězil nad svými soupeři s ještě větším náskokem. V proměnách společnosti však už jasně vystupovaly také vážné stíny, a v roce 1877 tedy opouštěl Grant úřad za silně kritických hlasů novinářů i politiků. Nikdo však nemohl popřít, že za jeho administrativ došlo ve státě k možná větším změnám než za všech jeho předchůdců, snad s výjimkou George Washingtona.

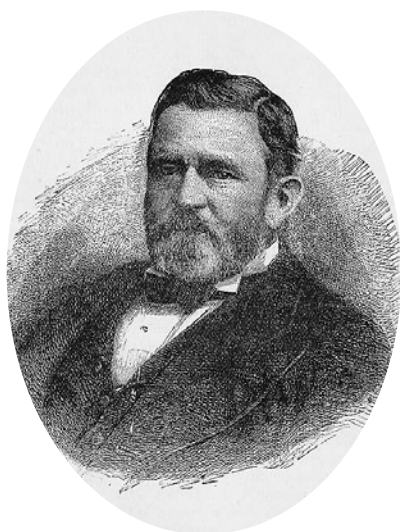
Hluboké rány a velké možnosti

Jih, Sever a Západ – spojenci a soupeři

Devátého dubna 1865 se sešli v malém domku vesnice Appomattox dva generálové nepřátelských armád. Robert E. Lee reprezentoval poraženou Konfederaci a vítězný Ulysses S. Grant potvrdzoval vstup do americké historie. Byl vedle Abrahama Lincolna symbolem obnovení americké Unie, která se ocitla v uplynulých několika letech ve smrtelném nebezpečí. Jednou z důležitých příčin napětí mezi dvěma skupinami států historické federace se stalo otrokářství, jehož uchování, rozšíření, omezení či úplné zrušení představovalo předmět rozhořčených sporů jižanských a severních politiků během celé první poloviny 19. století.

Robert E. Lee

Ulysses Simpson Grant

Parník na řece Kansas

Na Severu nemělo otrokářství žádnou základnu. V ekonomické sféře tu nenacházela práce otroků velké uplatnění, a i proto místní orgány tuto instituci hned za revoluce zrušily. Směr hospodářského vývoje tu sice zatím také určovalo zemědělství, založené však na svobodné práci. Stále větší význam měl ale rozvoj průmyslu – nejdřív textilního, pak i důlního a strojírenství – a obchodu, vnitřního i zahraničního. Ten první se orientoval na výměnu zboží mezi průmyslovými středisky na východním pobřeží, produkujícími zboží denní spotřeby, stroje, textil a nástroje, a zemědělskými oblastmi dodávajícími potraviny. Ani továrny, ani malé severní farmy otrockou práci nepotřebovaly.

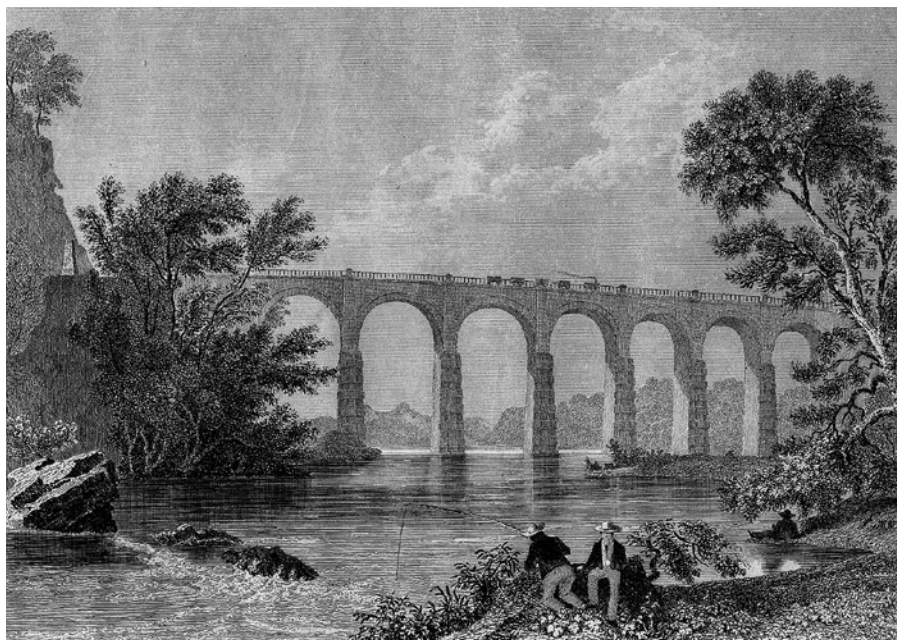
Stejný systém se rozvíjel na Západě, kam se z Východu šířilo zpočátku hlavně farmářské zemědělství. Otázkou však zůstávalo, kam se Západ přikloní. Bude prodávat svoje produkty – obilí a maso – východním městům, nebo jižním plantážím, jejichž majitelé přecházeli na monokulturní hospodářství a při výživě otroků spoléhali ve velké míře na nákup dovezených potravin.

Zdymadlo na erijském kanále

Člun na erijském kanále

Železniční viadukt na trati Baltimore–Washington

Zpočátku se zdálo, že o výsledku orientace obchodu s obilím, a tím i o politickém partnerství, rozhodnou přirozené komunikace – Mississippi a její přítoky, jejichž břehy se na Západě stávaly prvními kultivovanými plochami. U dřevěných mol a pilot zde přistávaly kolesové parníky, schopné dopravit během několika týdnů rozměrné náklady do jižních měst i do soukromých kotvišť přímo u plantáží kolem Otce vod. V tomto smyslu měl tedy Jih v soutěži o obchodní a politické partnerství se Západem vůči Severu náskok, zatížený však jistými problémy. Menší význam měly technické otázky plavby po tocích s kolísavým průtokem, závažnější otázku představovala neschopnost Jihu poskytnout Západu za potraviny ekvivalentní protihodnotu. Hotové peníze nebyly řešením. Západ potřeboval průmyslové výrobky a ty mu Jih dodat nemohl, pokud je nechtěl kupovat na Severu a dopravovat je složitě kolem kontinentu. Takoveto prostřednictvím postrádalo smysl a jeho jediným reálným zdůvodněním mohla být přirozená přírodní bariéra bránící přímému kontaktu Severu a Západu. Horské pásmo

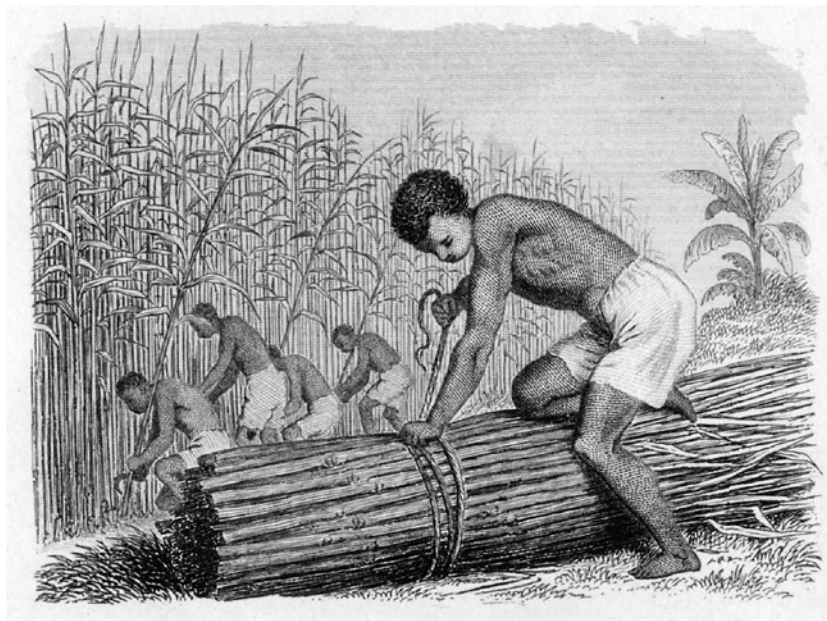
a nekvalitní komunikace prakticky znemožňovaly přepravu těžkých nákladů nebo zvyšovaly jejich cenu natolik, že se zboží na obou stranách hor stávalo neprodejným. Východisko poskytla nejdřív vodní cesta a později železnice. Už v roce 1825 zlevnil a zrychlil kanál spojující jezero Erie s Atlantským oceánem spojení mezi New Yorkem a Západem natolik, že rozhodl nejen o obchodních vazbách Severu se Západem, ale i o mimořádné pozici New Yorku v ekonomickém a politickém životě Spojených států pro celá desetiletí. Konkurenti newyorských obchodníků, kteří postrádali tak výhodné přírodní podmínky, vsadili na železnici, jež v následujícím období spojila ekonomiky Severu a Západu v pevný celek.

Kořeny starého Jihu

Jih se zatím Severu stále vzdaloval, nejen svou politikou zaměřenou na územní expanzi, již si vynucovala potřeba rozpínajících se plantáží, ale i snahou udržet a dál posilovat ekonomické i politické vazby s evropskými státy, především s Británií, dovážející pro svůj textilní průmysl stále větší množství jižanské bavlny. Severní politikové pohlíželi na jižanské ambice

Sklizeň bavlny

Sklizeň třtiny, která se pěstovala ve větší míře v nejižnějších státech americké Unie

s podezřením. Územní expanze mohla zatáhnout Unii do mezinárodních konfliktů, zvětšování plantážnické sféry zvyšovalo moc jižanů a obchodní vztahy s Brity poškozovaly zájmy severních podnikatelů, pro něž představovala britská konkurence příliš silného protivníka, a požadovali proto celní ochranu svých výrobků. To samozřejmě odmítali jižanští exportéři bavlny v obavě, aby Britové nepřistoupili stejným způsobem k „bílému zlatu“ amerických bavlníkových plantáží.

Otroci

Odlisné zaměření ekonomiky napomáhalo vytváření dvou různých typů společnosti. Na Jihu zatlačovala bavlna od počátku 19. století další plodiny – třtinu, rýži a tabák. Stroje vynálezců McKaye, Arkwrighta a Whitneye znamenaly mocný impuls rozmachu monokulturního plantážního hospodářství. Velké domy plantážníků s množstvím domácích otroků připomínaly zámky evropské šlechty, k níž jižané vzhlíželi jako k následovníhodnému

vzoru. Druhorození synové vlivných jižanských rodin sloužili v diplomatických službách Unie a navštěvovali vojenské akademie, aby pak tvořili větší část důstojnického sboru nepříteli početné americké armády. Na druhé straně společnosti stály statisíce a později miliony otroků. Pracovali většinou na plantážích a bydleli v chatrčích na jejich okrajích. Někdy jim pán poskytl malý pozemek k pěstování zeleniny nebo chovu domácích zvířat či drůbeže, čímž si mohli přilepšit ke stravě nebo získat menší obnos prodejem na trhu.

Vrstva otroků se dělila podle pracovního určení na „polní“ a domácí služebnictvo. Příslušníci druhé skupiny považovali sami sebe za privilegovanou vrstvu. Kočí, číšníci a komorné měli k majitelům domu a plantáže blíž a často je k nim vázaly patriarchální vztahy. Tato blízkost pak hrála roli při početném růstu specifické skupiny populace jihu. Mulatské děti otrokyň a jejich bílých pánů, členů jejich rodin nebo bílých zaměstnanců sdílely zpravidla status matek. Jen málokdy je propouštěli jejich otcové na svobodu. S velkým časovým odstupem tak učinil třetí prezident Spojených států Thomas Jefferson, se Sally Hemingsovou, otrokyní svojí dcery Marty, měl děti hned čtyři.⁸ Domácí otroci užívali také větší svobody pohybu, povolovaného jejich méně šťastným druhům na plantážích výjimečně formou zvláštních dokladů, jakýchsi pasů.

Život „polních“ otroků podléhal přísným pravidlům. Žili přímo u plantáže, dostávali přiděly potravin a oblečení, pracovali zpravidla ve skupinách pod dohledem dozorce nebo přímo majitele. Dozorci dostávali předem nejen pokyny k samotné práci, ale i informace o schopnostech otroků a někdy i směrnicí pro jejich eventuální tresty. Na druhé straně však většina otrokářů o svůj živý majetek dobře pečovala, nezřídka se o zdraví otroků staral stejný lékař, který sloužil i bílým osadníkům. Poněkud jednostranná strava, hlavně vepřové maso a boby, postačovala k dostatečnému přísunu potřebných kalorií. Plantážníci nevedla k tomuto jednání ve většině případů nějaká lidumilnost, ale snaha nesnižovat finanční hodnotu otroka tím spíš, že v 19. století ceny pracovní síly na americkém Jihu pozvolna rostly.

8) Otázka otcovství dětí otrokyně Jeffersonovy dcery zajímala už současníky, řada z nich, především Jeffersonovi kritici i v jiných oblastech, znala hned odpověď. Potvrzovala jejich přesvědčení: Jeffersonovi se nedá věřit. Hlásá politiku přísné separace bílých a černých, ale ta neplatí pro jeho avantýry. Ne tak Jeffersonovi stoupenci a obdivovatelé. Ti samozřejmě otcovství kategoricky popírali. Starý spor ovlivnila v roce 1998 moderní genetika. Srovnání DNA přiřklo nepochybně otcovství dětí Sally Hemingsové některému z mužských členů rodiny Jeffersonů.

Jistou péči poskytovali majitelé plantáží svým otrokům i v duchovní sféře. Prikazovali jim účastnit se bohoslužeb konaných buď přímo na plantáži, nebo v kostele. Většina pánů také dbala, aby otroci a otrokyně nežili v hříchu a byli řádně oddáni; děti vzešlé z těchto manželství zvětšovaly bohatství vlastníka jejich rodičů, protože se jejich status řídil statusem matky.⁹ Začínaly brzy pomáhat v domě nebo kolem baráků a stejně jako dospělým jim nepřestávaly hrozit fyzické tresty – za lenost, neposlušnost, pokusy o útěk, nebo dokonce protivení se dozorcí či pánovi. Provinilce čekalo zpravidla bičování, opakované útoky končivaly zmrzačením svobodmilovného nešťastníka useknutím prstů na noze nebo části chodidla. Otrokáři zde dbali co nejmenšího poškození „stroje“ na sklízení bavlny, ale cítili se nuceni užívat těchto metod pro zastrašení ostatních obyvatel otrockých chatrčí, aby je nenapadlo následovat vzpurnější jedince. Trvalou hrozbu pro rodiny otroků představovaly trhy. Málokdy při prodeji došlo k roztržení manželského páru, ale rodiče často ztráceli děti.

Obránci černých Američanů

I tato stránka otrokářství živila abolicionismus, hnutí požadující likvidaci otroctví. Hnutí mělo ve Spojených státech staré kořeny. K náboženským důvodům 17. století přistoupila v 18. století argumentace humanistických osvícenců.¹⁰ V prvním návrhu Prohlášení nezávislosti Thomas Jefferson otrokářství kriticky zmínil,¹¹ ale konečná verze dokumentu žádnou kritiku neobsahovala. Severní státy však otrokářství stejně záhy zrušily. Tuto instituci kritizovala i část jižanské společnosti, ale rozmach plantážního hospodářství na přelomu 18. a 19. století změnil situaci. Jižané začali považovat otrockou práci za základ ekonomiky Jihu a militantní stoupenci plantážního

9) Američtí zákonodárci ostatně v roce 1808 zakázali dovoz otroků do Spojených států přímo z Afriky, a třebaže ilegální obchod pokračoval i nadále, stále větší procento otroků v USA se narodilo už ve Státech.

10) K této problematice existuje samozřejmě obrovská literatura. Mezi klasické práce tu patří např. David Eltis: *The Rise of African Slavery*, Cambridge 2000. Z českých autorů se jí zabývala Markéta Křížová: *The Strength and Sinews of this Western World. African Slavery, American Colonies and the Effort for Reform of European Society in the Early Modern Era*, Praha 2008; táž: *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*, Praha 2013.

11) K tomuto problému srov. Merrill D. Peterson: *Thomas Jefferson and the New Nation*, New York 1970, zejm. s. 91n.

hospodářství požadovali ne postupné omezování otrocké práce, ale naopak rozšíření hranic, kde mohlo otrokářství podle kompromisu severních a jižních politiků legálně existovat.

Do jaké míry ovlivnila tato agresivita postoje abolicionistů, je otázkou, ale právě na přelomu 20. a 30. let ustoupil na Severu abolicionismus od pouhých proklamací požadujících postupné zrušení otroctví a čistě verbálních odsudků a přešel k volání po co nejrychlejším zrušení jevu označovaného za skvrnu na tváři Ameriky a zneuctění demokracie. Bostonská Novoanglická protitrokářská společnost a noviny *Osvoboditel* zahájily velkou kampaň podporovanou i z Británie a v roce 1833 vznikla celonárodní Americká protitrokářská společnost prohlašující instituci otrokářství za zločinnou a naprosto neospravedlnitelnou.

V následujících letech se abolicionisté soustředili na šíření svých názorů mezi americkou veřejností. Odmítali v nich celý otrokářský systém ze tří důvodů. Prohlašovali ho za nelidský a barbarský, odporující křesťanství a zejména prvnímú bodu desatera. Snášeli množství příkladů dotvrzujících jejich mínění. Psali o nemilosrdném bičování a mučení i štvání uprchlých otroků lidmi, pro něž představoval hon na člověka výnosné zaměstnání.

Vrcholu dosáhla tato větev kritiky otrokářství ve studii Theodora Dwighta Welda *Americké otrokářství jaké je*¹² a v jedné z nejslavnějších prací americké literatury *Chaloupce strýčka Toma*; začala vycházet časopisecky v roce 1851 a dočkala se v knižním vydání (první v roce 1852)¹³ milionových nákladů. Harrieta Stoweová Beecherová přitom psala vlastně na objednávku svého bratra, populárního kazatele vytvořivšího z kostela v Bostonu jedno z center militantního abolicionismu. Žila léta s rodinou, její manžel učil na teologickém semináři, vedeném jejím otcem, v Cincinnati na hranicích otrokářského Kentucky. Přes město přecházeli někteří uprchlíci vyprávějící hrůzostrašné zážitky svých rodin a přátel. Stoweová z nich vybudovala příběh ostrých kontrastů, postavený na osudu starého, zbožného otroka Toma, jehož musel hodný, ale zchudlý majitel prodat typickému otrokáři, jak si ho představovalo abolicionistické veřejné mínění Severu. Křesťanská pokora ubohého Toma a ziskuchtivost smíšená s krutostí obchodníků s otroky a jejich majitelů (Stoweová přitom bedlivě dbala, aby se vyhnula odsouzení

12) Theodore Dwight Weld: *American Slavery As It Is. Testimony of a Thousand Witnesses*, New York 1839.

13) Harriet Stowe-Beecher: *Uncle Tom's Cabin*, London 1852.

Jihu, nejzápornější postavou románu je Simon Legree ze Severu) tvořily protiklady líčení, z něhož vysvítala neslučitelnost otrokářství s křesťanstvím.

Chaloupka strýčka Toma, byť ji autorka zamýšlela jako výzvu ke smíření a apel na svědomí stoupců otrokářství, však postoje spíše vyhrotila. Mnoho lidí, zaujímajících dosud ke sporu neutrální stanovisko, přijalo nyní abolicionismus a mluvčí otrokářských států považovali knihu za útok na vlastní pozice.

Část abolicionistů pak pokládala otrokářství za nedemokratickou instituci, těžko slučitelnou s americkou tradicí a politickým systémem. Tito kritikové přicházeli s teorií, podle níž vytvářel otrokářský systém nepočtenou, velmi bohatou a vlivnou vrstvu aristokratických velkostatkářů, ohrožujících snahou provádět tajnou politiku, zaměřenou k uchopení moci, demokracii v Americe vůbec. Tyto obavy vycházely z některých skutečností, znepokojujících část veřejnosti Unie už od 20. let, kdy jižanští politikové ve Washingtonu hájili politiku územní expanze USA. Šíření otroctví na území, jež získala Unie po válce s Mexikem, ohrožovalo rovnováhu v Senátu a otevíralo možnost přijímání zákonů poškozujících jednu stranu, v tomto případě Sever. Některá rozhodnutí federálních úřadů, zejména nařízení navracet uprchlé otroky hledající útočiště na Severu zpět jejich pánům, sloužila jako argument pro stoupence teorie jižanského spiknutí.

Nejvíc otázek racionálně smýšlejících pozorovatelů, jichž ovšem v USA ubývalo, vzbuzovala ekonomická argumentace abolicionistů. Na jedné straně hovořili o neefektivnosti otrocké práce, na straně druhé v ní viděli nejen hrozbu pro pracovní příležitosti chudých obyvatel Jihu, ale dokonce pro stabilitu celého amerického hospodářství. Stejně sporné se jevíly i argumenty opírající se při odsuzování otroctví o americkou ústavu a Prohlášení nezávislosti. Odkazy na přirozená práva člověka odmítali otrokáři s poukazem na záruku nedotknutelnosti osobního majetku, a někteří abolicionisté proto přišli s ideou nadřazenosti vyššího zákona morálky a křesťanství nad lidským výtvořem opírajícím se o normy vytvořené pouhým člověkem. Jiní pak prostě vyzývali k odmítnutí samotné ústavy jako smlouvy s peklem a smrtí.

I když abolicionistické skupiny kladly při svém protitrokářském tažení důraz na různé faktory – náboženské, ekonomické, politické –, nelišily se v konečném cíli. Problém však představovala cesta k jeho dosažení. Novoangličtí radikálové požadovali okamžité osvobození otroků a s opovržením hovořili o gradualistické škole, jejíž stoupenci uvažovali o postupném ru-

William Henry Seward

Salmon Portland Chase

šení otroctví v průběhu několika desetiletí, či dokonce generací, což mělo umožnit lepší začlenění nových občanů do politického a sociálního života. Četní abolicionisté ovšem promlouvali k tomuto problému hlasem pythických věštkyň. Výroky typu „okamžité osvobození prováděné postupně“ či „postupné osvobození s okamžitým zahájením“ otvíraly nespočetné možnosti výkladu, stejně jako úvahy o způsobech, jak cíle dosáhnout. Mezi návrhy s malými nadějemi na úspěch patřil Weldův plán přesvědčit otrokáře o jejich nemorálním počínání protivícím se boží vůli. Jakmile plantážníci prohlédnou, soudil Weld, jistě svoje otroky sami propustí. Další, stejně praktický návrh předpokládal rozhodnutí Kongresu o zrušení otroctví, jak ovšem dosáhnout souhlasu jižanských zástupců navrhovatelé přesně nespecifikovali.

Některé abolicionistické společnosti v Nové Anglii se s úspěchem pokusily získat pro své plány vlivné osobnosti politického života – Williama Sewarda, Salmona Chase či Henryho Wilsona. Ti pak prosazovali abolicionistické myšlenky v Kongresu. Ve druhé polovině 50. let vznikla Republikánská strana – strana, v jejímž programu zrušení otroctví přímo figurovalo. Právě vítězství republikánů ve volbách roku 1860 znamenalo bezprostřední

impuls k secesi. Přitom o rozdělení Unie uvažovali i odpůrci otrokářství. Garrisonův *Osvoboditel*¹⁴ výslovně odmítal možnost trvalého soužití odpůrců a stoupenců v jednom státě a předjímal tak jižanský krok z roku 1861.

Pozice Jihu

Ve sporech s abolicionisty, ať už v Kongresu, nebo v tisku, mohli využít jižané velké roztržičnosti tábora svých protivníků. Navíc disponovala jižanská společnost množstvím znamenitých diskutérů, zdatných právníků a obratných politiků, odrážejících často sice demagogicky, ale se značnou účinností ataky abolicionistů, jejichž nadšení a zápal nemohly nahradit racionalitu uvažování protřelých jižanských advokátů. Ti zakládali obranu svých zájmů před útoky stoupenců doslovného znění Prohlášení nezávislosti, k němuž se hlásila celá politická reprezentace Unie, na obratné manipulaci. Deklarace nezávislosti jim představovala ideál, který přinesl Americe svobodu, ale nelze jej v praktickém životě uplatňovat do důsledků. Příroda se totiž řídí jinými zákony než ideály a jejich společného jmenovatele nepředstavuje láska, ale síla. Thomas Cooper tak ve svých přednáškách na univerzitách v Pensylvánii a potom v Jižní Karolině mluvil o platnosti přírodních zákonů v lidské společnosti. Podle těchto zákonů byla nižší zvířata podřízena člověku a stejné zákony vládly ve vztazích mezi lidmi.¹⁵ Kritikové Jeffersonových myšlenek formulovali názory, které musely znít velice blízce ideologiím, jež se prosadily dočasně, ale s o to větší silou až ve 20. století. John G. Calhoun, ideolog a vůdčí postava aristokratické jižanské společnosti, shrnul toto odmítavé stanovisko do podoby, v níž je pak opakovaly desítky epigonů. Nejenže neexistují žádná přirozená práva člověka, ale všechna jeho práva určuje společnost, do níž se narodil a která tato práva zaručuje. Tato společnost je může měnit a odnímat podle libovůle těch, kdo zde díky své síle vládnou.

14) William Lloyd Garrison (1805–1879) patřil k významným americkým novinářům a veřejným činitelům druhé třetiny 19. století. Původní profesí sazeč zahájil svoji veřejnou činnost účastí na akcích požadujících zrušení otroctví a novinářskou kariéru v roce 1831 vydáváním časopisu *Liberator* s programem radikálního abolicionismu. Odmítal přitom násilí a tento rys nesly i jeho další kampaně ve prospěch pacifistického hnutí, proti alkoholismu a za práva žen.

15) Thomas Cooper (1759–1839), britský a poté americký ekonom a politický filozof. Odmítal sice atlantický obchod s otroky, práci otroků však považoval za nezbytnou pro fungování ekonomiky Jižní Karolíny.

Další představitelé Jihu vycházeli z antropologických studií své doby, prohlašujících bílou rasu za rasu barevným rasám nadřazenou. John B. De Bow pak zpochybňoval argumenty abolicionistů spatřujících ve vzdělání prostředek k povznesení černého obyvatelstva a cestu k jeho inkorporaci do společnosti rozhodným odmítnutím samotného východiska. Afričany nebylo podle něj možné vzdělat ani jim vstípit lásku ke svobodě.¹⁶ Konečně i v bibli mohli nalézt pilní vykladači verše svědčící o marnosti úsilí severních kazatelů vyloučit otrokáře z církve. Vyzýval-li Ježíš i apoštolové otroky k poslušnosti, museli tak činit s božím souhlasem, a existence otrokářství tedy není v rozporu s boží vůlí. Když takto zlikvidovali jeden nebezpečný abolicionistický útok, věnovali se vyvracení dalších obvinění. Zprávy o špatném zacházení s otroky označovali, v tomto případě ve velké většině ve shodě s realitou, za pověsti a výmysly. Vytvářeli naopak usilovně stejně nerealistický obraz velké rodiny, v níž se pán stará o nesvéprávné velké děti a poskytuje jim ochranu před nepřátelským světem.

Co se týkalo hospodářské stránky sporu, neměli jižané žádné pochybnosti. Otrokářství představovalo nejen nezbytný základ ekonomiky Jihu, ale dokonce ekonomiky světové. Ve své práci *Král bavlna* to aspoň dovozoval v roce 1855 David Christy.¹⁷ Označil bavlnu za základ prosperity světového hospodářství a otrokářství za záruku dostatku bavlny na světovém trhu. Logickým závěrem pak byla souvislost světového blahobytu a existence otrokářství na plantážích jihu Unie. Navíc měly poměry na plantážích představovat ochranu bílé společnosti, ohrožované v případě abolice nevypočitatelných tvorů vlnou násilí a vražd, barvitě líčených od roku 1831, od povstání Nata Turnera,¹⁸ co by po zrušení otroctví mohlo následovat, alespoň v představách stoupců jeho existence.

16) John Dunwoody Brownson de Bow (1820–1867), novinář a vydavatel časopisu *De Bow Review*, měl velký zájem především o ekonomiku a varoval před hospodářskou závislostí Jihu na Severu.

17) David Christy: *Cotton Is King or, The Culture of Cotton, and Its Relation to Agriculture, Manufacturers and Commerce; To the Free Colored People; And to Those Who Hold That Slavery Is in Itself Sinful*, Cincinnati 1855.

18) Povstání Nata Turnera z 21. srpna 1831. Připravil ho černošský dozorce na plantáži poblíž Southhamptonu ve Virginii. Spolu se šedesáti či sedmdesáti vzbouřenci pobil rodinu plantážníka a pak zabili na sousedních plantážích asi padesát majitelů statků a členy jejich rodin. Dalšímu tažení zabránila milice, skupinu rozprášila a Turnera zajala. Při potlačování vzpoury postříleli milicionáři mnoho černochů, kteří se povstání vůbec neúčastnili. Samotného Turnera spolu s dalšími sedmnácti zajatci odsoudili k smrti a popravili.

Část jižanských politiků začala zpochybňovat i samotný systém, k němuž se americká společnost dosud hlásila. Svobodná společnost prý nemá z dlouhodobé perspektivy valné naděje na přežití. Historie jižany učila, že se demokracii dařilo právě v kombinaci s otrokářstvím, což demonstrovali na příkladu Athén s jejich politickou, hospodářskou a kulturní expanzí. Právě jasná společenská stratifikace a nepřekročitelnost mezi jednotlivými společenskými vrstvami byla Calhounovi zárukou stability celku. Nestabilní vrstvy, ohrožující svým neklidem celou společenskou stavbu, neměly podle této teorie v otrokářských společnostech dostatek prostoru k realizaci revolučního zvratu. George Fitzhugh označil v polovině 50. let otrokářský systém za „jednu, a to nejlepší, formu socialismu“.¹⁹ V otroctví viděl zcela přirozenou věc pro každého pracujícího člověka bez ohledu na barvu kůže, otroci na Jihu požívali podle něj větší svobody než dělníci na Severu, vykořisťování kapitalisty.

Abolicionistická propaganda Fitzhughových závěrů okamžitě využila. Až prý jižané uskuteční starý plán na převzetí moci v Unii, očekává dosud svobodné farmáře, dělníky a další obyvatele severních měst a vesnic osud černochů na plantážích.

Růst konfliktu

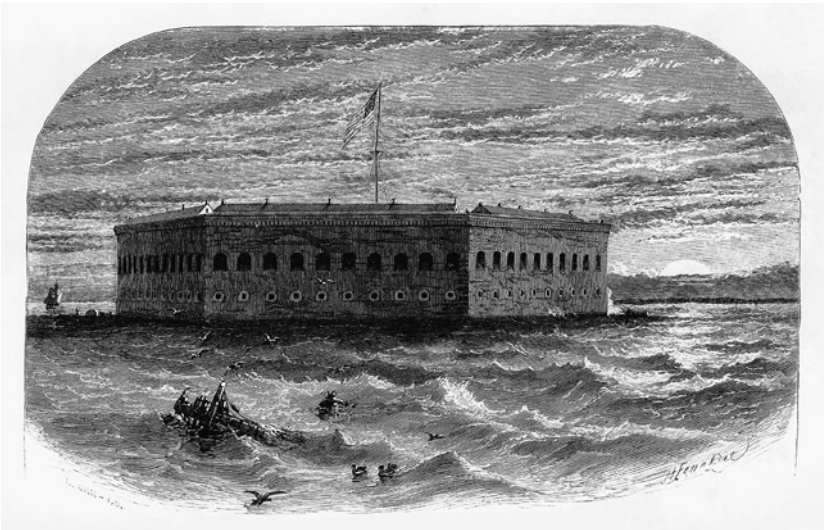
Na obou stranách dělicí čáry rostla nedůvěra a neochota řešit konflikty, jichž přirozeně neubývalo, nezbytnými kompromisy, jak to učinili američtí politikové v letech 1820 a 1850.²⁰ V letech 1855–57 probíhala faktická válka o osud otrokářství v Kansasu. Trvala dlouho a přinesla značné ztráty na životech i majetku. Hlavně však dál prohloubila nedůvěru mezi Severem a Jihem, i když v této době ještě k celonárodnímu střetnutí nedošlo. To vzplanulo až potom, co na Severu v prezidentských volbách v roce 1860 s převahou zvítězil kandidát republikánské strany Abraham Lincoln. Patřil sice k rozhodným odpůrcům otrokářství, jež považoval za skvrnu americké demokracie, ne však za tak velkou, aby kvůli ní musel ohrozit existenci federace. Přestože volil svá slova o budoucnosti otroctví velmi obezřetně,

19) George Fitzhugh: *Sociology for the South, Or, The Failure of Free Society*, Richmond 1854, s. 27.

20) Missourský kompromis určil severní hranici, na níž se mohlo šířit otrokářství, kompromis z roku 1850 rozdělil území získaná ve válce s Mexikem na část, kde otrokářství mohlo, a kde nemohlo existovat.

Richmond

Fort Sumter

přijal Jih jeho volbu jako smrtelné ohrožení systému, na němž závisela jeho ekonomika, a podle toho jižanští politikové také jednali. Ještě v zimě 1860–61, týdnů předtím, než Lincoln nastoupil úřad, vyhlásilo postupně několik jižních států odtržení od Unie a jejich zástupci se dohodli na vytvoření Konfederace s hlavním městem Richmondem. Když v dubnu zaútočily oddíly jižanů, k nimž přešla většina důstojnického sboru americké armády, na federální pevnost Sumter, válka skutečně začala.²¹

Válka Severu proti Jihu

Zdánlivě byla převaha zcela jednoznačně na straně Severu. Unii tvořilo třiadvacet severních států s téměř jedenadvaceti miliony obyvatel. Hodně přes milion jich pracovalo ve více než sto tisících podniků – strojírenských firmách, textilkách, zbrojovkách atd. Jen cena průmyslové produkce státu New York přesahovala čtyřnásobně cenu veškeré průmyslové výroby Jihu. Strojírenské závody na Severu vyráběly 96 % lokomotiv, představujících v této době nejen symbol pokroku, ale doslova motor průmyslové revoluce, zbrojovky pak 97 % palných zbraní. V New Yorku sídlila řada největších amerických bank, soustřeďujících kapitál severních průmyslníků a obchodníků, ale i finance jižních plantážníků. Washingtonská vláda měla své reprezentanty u dvorů evropských panovníků, což sehrálo svou roli v okamžiku, kdy musel Jih svoje spojence na mezinárodní scéně teprve hledat. Konfederaci tvořilo pouhých jedenáct států s necelými deseti miliony obyvatel, z čehož představovali otroci a barevné obyvatelstvo víc než jednu třetinu.

21) Občanská válka je vůbec nejsledovanějším tématem americké historie. Každý rok přibývají ke stávajícím minimálně desítkám tisíc knižních titulů další desítky a možná stovky publikací. Z klasických patří k nejuznávanějším J. G. Randall: *The Civil War and Reconstruction*, New York 1937, doplněná potom D. Donaldem a vydávána stále v nových vydáních, z novějších pak James M. McPherson: *The Battle Cry of Freedom. The Civil War Era*, New York 1988; týž: *Drawn With the Sword. Reflections on the America Civil War*, New York 1995; týž: *What They Fought For, 1861–1865*, New York 1995; týž: *Ordeal by Fire. The Civil War and Reconstruction*, New York 2001. Relativně velkou pozornost věnovali občanské válce v USA i čeští autoři. Viz Josef Opatrný: *Válka Severu proti Jihu*, 3. vyd., Praha 2017; Leonid Křížek a kol.: *Americká občanská válka*, Praha 1994; Jiří Hutečka: *Země krví zbrocená. Americká občanská válka 1861–1865*, Praha 2008; Ivan Brož: *Hvězdy proti hvězdám (Americká občanská válka 1861–1865)*, Praha 2009.

Jižní politikové, ale také evropští diplomaté a experti na mezinárodní otázky ovšem neviděli vyhlídky secesionistů jenom pesimisticky. Upozorňovali na dobré podmínky obrany a odhodlání významné části obyvatel Konfederace bránit nezávislost. Jihu stačila k vítězství obrana, zatímco Sever musel k prosazení svých cílů útočit. Navíc měla Konfederace dost stoupců i v severních městech, ještě větší část populace pak zaujímal indiferentní postoj. Na Jihu projevovali lidé, aspoň na veřejnosti, mnohem větší jednotu názorů a nadšení nad vývojem, což viditelně kontrastovalo s nerozhodností a malomyslností panujícími mezi unionisty. Ve vojenské sféře spoléhali jižané na kvalitní důstojnický sbor a fakt, že na Jihu bylo díky vojenskému výcviku nebo lovu či dalším zálibám využitelným ve válce snad všechno mužské obyvatelstvo. Představitelé Jihu tedy čekali rychlý průběh zápasu, vítězství v rozhodujících bitvách a následné uznání nezávislosti cizími státy i washingtonskou vládou.

První týdny a měsíce války dosažení tohoto cíle skutečně napovídaly. Jih soustřeďoval velkou armádu s cílem dobýt Washington, kde se Kongres jen těžce probíral ze šoku způsobeného odchodem jižanských zástupců. V době, kdy už probíhaly mezi oddíly Konfederace a Unie první větší srážky, odmítali mnozí poslanci s velmi kritickými poznámkami Lincolnovy požadavky uvolnit nezbytné prostředky na vedení války, což pak negativně ovlivňovalo počínání vojenských kruhů. Nechyběly jen plány na vedení operací, ale i vůle vést kampaně důsledně a s cílem zvítězit.

Na konci července 1861 došlo k bitvě na přístupech k Washingtonu. Mírná převaha unionistů v modrých uniformách, vedených generálem Irwinem McDowellem, zaútočila proti Beauregardovým sborům ohrožujícím svým postupem hlavní město Unie. Málo disciplinovaní unionističtí nováčci nedokázali využít počáteční iniciativy a tvrdošijná obrana mužů budoucího jižanského hrdiny Thomase „Stonewalla“ Jacksona vyčerpala jejich odhodlání. Když nedokázali dobýt pozice nepřítele u Bull Runu, začali pomalu ustupovat a nakonec v panice prchat. Sterling Pierce Beauregard však nedovedl útěku severanů využít a zasadit jim rozhodující úder v podobě obsazení sídel Kongresu a prezidenta. Jih potom propadl nebezpečnému sebeuspokojení. V Richmondu zavládlo přesvědčení, že Sever nebude schopen velkých ofenzivních akcí nutných k vojenskému vítězství, a jižané promeškali důležité týdny a měsíce, v nichž mohli vůli severanů k potlačení secese a znovuobnovení Unie definitivně paralyzovat.

Thomas Jonathan „Stonewall“ Jackson

George Briton McClellan

Podstatný se ukázal právě fakt, že Washington zůstal v rukou unionistů, sbírajících pozvolna síly k pokračování v sotva započaté válce. Naději jim zde dodávaly výsledky takzvané říční války na Západě, kde se na počátku roku 1862 střetávaly nepřilíš početné jednotky v bojích o často velice špatně vybavené pevnosti s minimální vojenskou hodnotou, ale velkým strategickým významem s ohledem na kontrolu říčních toků, na Západě stále nejdůležitějších dopravních tepen. Operace zde vedl Ulysses Simpson Grant, který však nechtěl zůstat u dosavadních úspěchů, oslavovaných tiskem Severu jako zmaření snah Jihu opanovat celý Západ. Vytrvale pronásledoval ustupující oddíly generála Alberta Sidneye Johnstona a svým ofenzivním pojetím války si získal příznivce na nejvyšších místech včetně samotného Bílého domu. Nic nepomohlo, že Grantovi nepřítel stále upozorňovali Lincolna na generálovu zálibu v alkoholu. Bývalý dřevorubec, později právník a nakonec první muž Spojených států považoval za důležité především Grantovy vojenské kvality.

Zatímco ovšem Grant dosahoval na Západě skutečných úspěchů, vyhýbali se jeho kolegové na Východě každé možnosti srážky. Generál George Briton McClellan, který vystřídal po katastrofě u Bull Runu nešťastného

McDowella, sice vybudoval během několika měsíců díky svému organizačnímu talentu silnou a relativně dobře vycvičenou armádu, zdálo se ovšem, že nechce riskovat, aby toto jeho dílo utrpělo v boji nějaké škody. Navíc propukla řada skandálů. Zásobovatelé vydělávali na armádních dodávkách, vysocí úředníci, alespoň někteří, podepisovali za příslušnou provizi kontrakty na zboží s dávno prošlou záruční lhůtou, popřípadě zboží pro armádu zcela nepoužitelné. Stavební firmy stavěly pevnosti a jejich čistý zisk přesahoval cenu provedeného díla. Zbraně kupovalo příslušné ministerstvo ve velkém, ale v rozporu se všemi pravidly platilo i dvakrát víc než normální krámskou cenu. Nakonec ustavil Kongres zvláštní komisi, aby všechny případy vyšetřila. Výsledky zkoumání překonaly nejhorší očekávání. Desítky stránek dokumentů obsahovaly doložené informace o milionových podvodech a navíc nepřímé signály – největších prohřešků se dopouštěl, či je alespoň umožňoval a kryl, ministr války Simon Cameron. Uznal sice sám neudržitelnost situace a podal demisi, ale škody, jež svým počínáním způsobil, vážně oslabily politické postavení vlády. K tomu hrozily i mezinárodní komplikace, když Jih usiloval o diplomatické uznání v Paříži a v Londýně, což mohlo nepříznivě ovlivnit další vývoj na domácí americké scéně.

Zákon o domovinách

Washingtonská vláda nemohla omezit svůj zájem jen na vojenské záležitosti a předkládala zákonodárcům také opatření pro civilní sféru. Jedním z nejdůležitějších zákonů, které v 60. letech Kongres schválil a Lincoln opatřil svým podpisem, byl takzvaný Homestead Act – zákon o domovinách z 20. května 1862. Podle části amerických historiků je tento zákon vůbec nejdůležitějším dokumentem přijatým během celé občanské války a jedním z nejvýznamnějších zákonů přijatých zákonodárným sborem ve Washingtonu vůbec. Přitom s konfliktem zdánlivě nesouvisel a Kongres jednal o jeho potřebě už dávno před rokem 1861. Politici prosazující jeho ideu vycházeli z americké reality v oblasti držby půdy. Na Západě se rozkládaly obrovské plochy neobsazených pozemků v majetku státu, který mohl nakládat se svým vlastnictvím podle uvážení. Ve Washingtonu dlouho zastávali názor, že tato půda představuje jeden z významných zdrojů příjmu federální vlády. Každý zájemce tedy musel za pozemky zaplatit nemalé peníze. To si většina obyvatel Východu, o přistěhovalcích ani nemluvě, nemohla dovolit, popřípadě nekoupila tolik, kolik potřebovala k obživě. Proto stále sílilo

hnutí za volnou půdu, organizující se koncem 40. let dokonce v politickou stranu Party of Free Soil – Stranu volné půdy, žádající bezplatné přidělení přiměřeného pozemku každému, kdo o něj projeví zájem a bude jej vlastníma rukama obdělávat.

Požadavek budil v Kongresu bouřlivé diskuse. Odpůrci, především z jižních států Unie, varovali před poklesem ceny půdy v celých Státech a před zvýšením imigrace z Evropy, kde jak veřejnost, tak politikové jevíli silné protiotrokářské smýšlení. Až do roku 1860 pak zákon blokovali, ale ani po schválení Kongresem zákon v platnost nevstoupil, protože ho nepodepsal projížžanský prezident James Buchanan. Až v roce 1862 se dostal na prezidentův stůl znovu a Abraham Lincoln, představitel strany, jež zákon od počátku své existence prosazovala, mohl přičinit příslušnou parafu. Každý americký občan či člověk, který projevil o občanství zájem, měl právo na bezplatný přiděl maximálně 160 akrů půdy. Zaplatil pouze správní a vyměřovací poplatky, což znamenalo ve srovnání s cenou pozemků na Východě či na Jihu skutečně pakatel. Zákon nevzbudil pozornost jen v USA. Už na konci roku 1862 stoupal příliv vystěhovalců, třebaže se vlastně stěhovali do válčící země.

Zrušení otroctví

O dalším významném zákonu hovořil Lincoln několikrát veřejně na podzim roku 1862. Nakonec oznámil i přesný datum podpisu dokumentu. Dnem 1. ledna 1863 budou jednou provždy osvobozeny všechny osoby držené dosud jako otroci. Na Jihu sice přijímali tato prohlášení s posměchem a přirovnávali je k papežské bule proti kometě, nemohli však úplně zastřít obavy z prodlužující se války. Když na Nový rok 1863 prezident zákon o zrušení otroctví v oválné pracovně Bílého domu skutečně podepsal, zbývalo jen ho uvést do života. Podstatný krok k uplatnění jeho paragrafů učinila Unie v polovině roku 1863, když její armáda zvítězila ve dvou bitvách. V třídení srážce u Gettysburgu odrazily sbory generála Meada útok hrdiny jižanské armády Roberta Leea a v druhé zvítězil Grant nad svým bývalým spolubojovníkem z mexické války Johnem Pembertonem. Zpráva o tomto vítězství, které rozdělilo Konfederaci na dvě části a uvolnilo po kapitulaci Fort Hudsonu o několik dní později celý tok Mississippi pro plavbu unionistických lodí, došla do Washingtonu 4. července. Sherman, později jeden ze symbolů americké vojenské síly a ministr války v Grantově